

Eski İstanbul meyhaneleri

Fatih Sultası, Mehmet Galata'yı elde edince gördüğü meyhane bolluğuna biraz hayret ederek şu gazeli söylemişti:

Bağlamaz Firdevse gönlünü
Kalatayı (1) gören!
Servî anmaz anda hiç servî dilârâyı
gören!
Aklü fehmin, dînü imanın nice zapt
eylesin?
Kâfir olur mu müslümanlar o tersâyı
gören?
Kevserî anmaz ol içtiği meyi nâbı
içen;
Mesçide varmaz o vardığı küllseyi
gören!
Bir firengî dîlber olduğun bilirdi,
Avniya,
Belde zünnarını, boynunda çelipâyı
gören!

Fatih gibi büyük bir padişahı söyleyen zaman geçtikçe meyhaneleri ve zevku safa yerleri ile cazibesini arttıracak şüphesizdir.

İkinci Veli Sultan Bayezit bir defa şarabı yasak etmiş, fakat yenîçerilerin meyhaneleri cezben açtırmaları üzerine dört gün sonra yasağı kaldırmak mecburiyetinde kalmıştı.

Nışancı Tacî zâde Cafer Çelebi meşhur (Hevesname) eserinde:

Derunım caygâhı iştret etmiş,
Firengin bütleriyle şinet etmiş!
Dökülen cür'alarla mest olmuş!
Gurur ve kibr ile hemdest olmuş!

Diye tasvir ettiği Galata işi iştret müptelâlarını gittikçe fazlalaşmak suretiyle celbediyordu.

Nuruosmaniye kütüphanesi yazmaları arasında bulunan (Tarifname-i İstanbul) eseri de:

Sanemlerle içi pür suret olmuş!

Dediği Galata ile meyhaneleri hakkında tumturaklı bir ifade ile şu izahatı veriyor:

(Dünyanın iştretgâhı ve bezmgâhıdır. Zevku safası darbimesel olmuştur. Her köşesi bir Frenkistan mülkünden üstündür. Şarap bezmi oradan gayri yerde haramdır. Halkı ya şarap içer, ya şarap satar. Her halde ellerinden kadeh düşmiyen adamlardır.

İstanbulun ne kadar zevk düşkünü kallaş ve ayyaşı varsa melâl ve klâlî def' için orada saz ve sözü öyle ırgörmüşler ki sazlarının ahengi zühre çengeli bir kula almaz, güneş dairesini pula saymaz;

Devranı bezminde ne kadar sâgar sümmüş hanende ve sazende varsa orasını kendisine merci ve menzli edinmiştir. Her tarafında birçok mest ve meyperestler hayran ve lâyakıl, sarıkları perişan, kendileri bednam olmuş görülmüştür.)

Kanunî Sultan Süleyman bu âlemin zevkini ve bu «bezmin safasını» bozmak istedi. İkinci Bayezid'in teşebbüsünü daha muvaffakiyetle tecrübe etti. Şarabı yasak etti.

İştret müptelâlarının ve meyhane müdavimlerinin şarap sıkıntısı İkinci Mest Selimin cûlsuna kadar on iki sene sürdü.

Sultan Selimin şarap müsaadesi meyhaneleri eskisinden ziyade şenlendirdi. İstanbul ve Galata «kocamış iken yeni evlenmiş bir gelin» gibi «zîb ve zîyete gark» oldu. Tertip edilen âyinicemlere iştirâke can atan rindlerle meyhane müdavimleri gittikçe arttı.

Müskirata iptilâ seneler geçtikçe şiddetleniyor, meyhaneler de bu nisbette çoğalıyordu.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde:

(Hele Galata demek meyhane demektir. Allahumme âfina!)

Diyerek Dördüncü Sultan Murat zamanına kadar Galatada meyhanelerin ne kadar çoğalmış olduğunu gösteriyor.

Bir sur ile muhat ve Bizans zamanındanberi frenklerle meskûn olan Galatanın içi üç bölme hisarla çevrilmişti. Orta hisarda deniz kenarında iki yüz kadar kat, kat «harabathaneler, meykedeler» mevcut idi ki her birinde beşer, altı yüz «fasık işi iştret edip hanende ve sazendeğân ile bir hayı hüv ederlerdi, ki dillerle tarif mümkün değildi!

İkinci Sultan Selimin cûlusundan birkaç sene sonra Galatadaki İslâm mahalleleri arasında da meyhaneler açılmağa başlamıştı. Zaman ile payitahtın her tarafında meyhane bölgeleri hasil olmuştu.

Galatadan başka İstanbulda Balıkpazarı, Zindankapısı, Asmaaltı, Tavukpazarı, Gedikpaşa, Yenikapı, Kumkapı, Samatya, Lânga, Yedikule, Hasköy, Hallı Feneri, Balat meyhaneleri en ziyade marufiyet kazananlardı.

Bu meyhanelerin çoğu kârî kadim kemerli binalardı. Alâmet diye kapılarında birer (hasır) asılmış bulunurdu. Büyük fırınlar, küpler meyhanelerin arkalarında dururdu. Meyhanelerin merdivenle tırmanarak ellerindeki kovalarına bunlardan doldururlar, sonra şişelere, kadehlere dağıtırlardı.

Meyhaneler toprak şamdanlar içinde mumlarla tenvir edilirdi. Üst kat odalarında bazan «cûşacûş cemiyetleri» tertib olunurdu. Şair, şarîf, hossöh-

bet keyif erbabı akşamcılar bu meclislerde rindane nûktelerle mülâtafalarda bulunurlar, hazırladıkları gazelleri okurlardı.

Meyhane sahipleri ayyaşlara hizmet edecek sâkileri daima yakışıklı tazelerden seçerlerdi.

Meyhaneciler Rum, miyaneciler Yahudi ve «tülfeciler» ekseriyetle Yahudi gençler idi.

Galata sokaklarında türlü, türlü Misket, Anköna, Mudanya, Edremit, Bozcaada, Benefşe şaraplarıyla «payımâl olup yalınayak başı kabak yatan esirbâdeleler» görülmüştü.

Meyhanenin kapanma vakti gelince fazlaca kaçırılmış ayyaşlar ayıltmağa uğraşarak bütün müşteriler dışarıya çıkarılırdı.

Git, gide İstanbulun da İslâm mahallelerinde meyhaneler açılmıştı. Bunların kapatılması için gerek ehali tarafından yapılan teşebbüsler, gerek yüksek makamlardan verilen emirler memurların rüşvetle ığmazları yüzünden neticesiz kalıyordu.

Üçüncü Sultan Muradın cûlusunda «kefere evlerinden» başka müslüman mahallelerinde, hattâ mesçitler civarında, ulu yollarda meyhaneler bulunuyordu. Eyüp türbesi civarında bile «çeng ve çağane» ile şarap içiliyordu.

Boğaziçi kıytlarında da birer, ikişer meyhaneler peyda oluyordu.

İstanbul tarafında Balıkpazarından Eyyûbe kadar yalı cihetinde meyhaneler sıklığıyordu. Buralarda geceli, gündüzlü müşteri eksik olmuyor, sâkiler, bâdenuşların ellerinde peymaneler fasulasız devrediyordu.

Babalarının evlerinde iştret yasağı görmemiş devşirme yenîçerilerle sipahiler arasında sarhoşluk pek ziyade taammüm eylemişti.

Üçüncü Sultan Murat bir gün Halliçte, sahilde bir meyhane önünden geçerken içerdeki yenîçerilerden birisi padişaha hürmeten kadehlerin saklanmasını ihtar etti. Diğer ayyaşlar kabul etmediler. Bilâkis pencereden kadehlerini kaldırdılar ve bağırarak padişahın âfiyetine yuvarladılar!

Bu hareket Sultan Muradın azametine dokundu. Saygısızlığın bu derecesine ülema efendiler de müteessir oldular.

Ertesi günü müslümanların şarap içmekten içtinap etmelerine dair bir ferman çıktı. Fakat yenîçeri ve sipahiler meyhane kapılarını zorlayarak iştret koyuldular. Bunların men'i kaabil olamayacağı ve ısrar edilirse kıyam çıkacağı anlaşıldı. Padişah korktu. İradesini geri aldı.

Bu senelerde artık (aslan sütü) denilen rakı dahi meydan almamakta idi. Hele gülfûsum, gülefsun denilen rakı pek rağbet buluyordu.

İstanbulda Lânga civarında İnebey, Bedi, Kâtip Kasım, Şeyh Ferhat mahallelerinde hıristiyanlar evlerinde meyhaneler açmışlardı. Buralarda da geceli, gündüzlü cümbüşler tertip olunuyordu.

Bu meyhanelerden çıkanların hamamlar, camiler civarında yapmadıkları taarruzlar, rezaletler kalmıyordu. Bunların kapatılması hakkında verilen emirlerin tesiri görülüyor, biri kapanırsa diğeri açılıyordu. Şair Baki efendi:

Meyhaneler beytülharam, pîrimugan
şeyhülharem!

Dediği için Üçüncü Murat devrinde az kaldı küfür ile itham olunuyordu.

Avcı Sultan Mehmet zamanında şehisîâm Yahya efendi:

Def' için gam bolâsın
Okuruz kadeh duasm!

Diyerek perde arkasında yapmadıkları rezalet kalmıyan mürayilene târizen:

Mesçitte riyapışeler etsun, ko, riyayı,
Meyhaneye gel, kim ne rıya var, ne
mürayı!

Dediği için zamanı vâsileri:
(Her kim bu beyti okursa kâfir olur!)

Tehdidini savurmuşlardı. Bu mürayiler, muteassiplar ne derilse desinler ve ne yaparlarsa yapsınlar İstanbulun bu eski meyhanelerini dolduran harabat erenleri bildiklerinden şaşmıyorlardı!

Süleyman Kâni İrtom
Esbak İstanbul valisi

(1) Eski imlâsı böyle görülmüştür. Fatih şîirlerinde (Avnî) mahlasını kullanırdı.

★ Eminönü Halkevinden: Gençlik ve Spor Bayramı Evimizde 19/5/942 salı günü ve gecesi aşağıdaki programla kutlanacaktır. Bu toplantılara iştirâk etmek isteyenler giriş kartlarını Evimiz bürosundan almaları rica olunur.

1 — Gündüz saat 15 de spor salonumuzda spor hareketleri yapılacaktır.

2 — Gece saat 21 de toplantı salonumuzda: A — İstiklâl marşı, B — Söz, C — Yurt ve Türk ili oyunları.

